

LBRIS

We know
books

SAŠA

STANIŠIĆ

Origine

Traducere din limba germană de
Steliana Huhulescu

Editura Paralela 45

Cuprins

Bunica și fetița	5
Către serviciul pentru imigrări.....	6
La săniuş.....	9
Meci, eu și război, 1991	11
Oskoruša, 2009	17
Lost in the strange, dimly lit cave of time.....	32
O petrecere!	35
Scârțâitul podelelor din odăile de la țară.....	40
Bunica și soldatul.....	48
Miroslav Stanišić le explică oilor sale cum stă treaba	51
Căciulițele din numele noastre	54
Fragmente	58
E obligatoriu ca plutașii să știe să înoate?	64
Bunica și hora.....	71
Cinstit, loial, neobosit	78
Corcitură	83
Moarte fascismului, libertate poporului	86
Bunica și Tito	90
În cutii de pantofi, în sertare, în coniac	92
Bunicul e destins și înarmat.....	94
Bunica și verigheta.....	99
Mai aproape de Polul Nord	100
Gretel întrebă.....	102

Mamei îi place să fumeze o țigară la cafea.....	104
Heidelberg.....	108
Bruce Willis vorbește germana.....	116
Cu mâinile legate.....	121
Spânzurați-i!.....	123
Schwarzheide, 1993.....	126
Pictura fotorealistă.....	130
Eu, slovenul.....	133
La castel, înainte de atacul căpcăunului.....	138
Ce-ai de gând mai târziu?.....	141
Originea la vărsare.....	149
Bunica și telecomanda.....	152
Dr. Heimat.....	155
La făcut prostii.....	158
Să ne ascultăm unii pe alții până la capăt.....	160
Oaspeți.....	163
Vorbe (oaspeți, 1987).....	170
Bunica și afară de-aici.....	173
Miei.....	175
Literatura ARAL.....	179
Ați auzit cum a făcut Wojtek târâș în Emmertsgrund?.....	182
Diplomație, 1994.....	184
Piero din Lucera în Apulia.....	186
Momentele critice ale meciului.....	189
Chitul poveștilor.....	192
Tata și șarpele.....	198
Bunica mănâncă o piersică, dar nu-i dă și groparului.....	201
Și deasupra-ți parcă auzi o nouă, de aripi, bătaie.....	203
Bunica și ziua de naștere.....	209
Ștafeta tineretului.....	211
Nu suntem niciodată acasă.....	214
Muhamed și Mejrema.....	216
Bunica și periuța de dinți.....	219

Poate că vine un tren	222
Cumva, se merge mereu mai departe	227
Always be nobody.....	231
Oskoruša, 2018	236
Partea dinspre soare are gust dulce, cea din partea opusă e amară...241	
Fiecare zi	253
Trebuie să te păzești de cel care vrea să-ți amintești	255
Epilog.....	260
Bârlogul balaurilor	263
<i>Mulțumiri</i>	324

Bunica și fetița

Bunica a văzut o fetiță în stradă. Îi strigă de sus, de la balcon, să nu se teamă, că vine s-o ia. Să nu te miști din loc!

Bunica coboară trei etaje în ciorapi și asta durează, durează, din cauza genunchilor, a plămânilor, a șoldului, iar când ajunge jos, fetița a dispărut. O cheamă, strigă după fetiță.

Mașinile frânează, o ocolesc pe bunica mea în ciorapii ei negri subțiri, pe strada care odată purtase numele lui Josip Broz Tito, iar astăzi îl poartă, ca un ecou, pe cel al fetiței dispărute, Kristina!, strigă bunica mea, își strigă propriul nume: Kristina!

E 7 martie 2018 la Vișegrad în Bosnia și Herțegovina. Bunica are optzeci și șapte de ani și are unsprezece ani.

Către serviciul pentru imigrări

M-am născut la 7 martie 1978, în Vișegrad pe Drina*. În zilele dinaintea venirii mele pe lume a plouat neîntrerupt. La Vișegrad, luna martie este cea mai detestată lună din an, zburciunată și periculoasă. În munți se topește zăpada, râurile se umflă și ies din matca depășită de situație. Și Drina mea e nervoasă. Jumătate din oraș se află sub apă.

Nici în martie 1978 n-a fost altfel. Când pe mama o apucau durerile facerii, o furtună năprasnică se năpustea vuind asupra orașului. Vântul îndoia ferestrele sălii de naștere, bulversând sentimente. Ba a mai și trăsнит, exact în toiul unei contracții, făcându-i pe toți cei prezenți să-și spună, aha, vasăzică, acum chiar vine diavolul pe pământ. Nu că nu mi-ar fi convenit, e cât se poate de bine când oamenilor le e puțin frică de tine, încă înainte să pornești la drum.

Numai că toate astea nu-i dădeau neapărat un sentiment pozitiv mamei în ceea ce privește mersul nașterii și, cum nici moașa nu putea fi mulțumită de situația aceea, cuvântul-cheie fiind *complicații*, a trimis după doctorul de gardă. Ca și mine acum, femeia nu ținea cu tot dinadinsul să prelungească inutil toată povestea. Poate că e suficient să spunem că acele complicații au fost simplificate cu ajutorul unui clopot vidextractor.

Treizeci de ani mai târziu, în martie 2008, a trebuit să înaintez serviciului pentru imigrări, printre altele, și o autobiografie scrisă de mână, în vederea dobândirii cetățeniei germane. Un stres colosal!

---

* Râu care formează o bună parte din granița dintre Bosnia și Herțegovina și Serbia. (N. red.)

La prima încercare, n-am putut pune nimic pe hârtie în afară de faptul că m-am născut la 7 martie 1978. Mi se părea că după aceea nu s-a mai întâmplat nimic, ca și cum biografia mea ar fi fost luată și dusă de apele Drinei.

Germanilor le plac tabelele. Am întocmit un tabel. Ba chiar am introdus în tabel câteva date și informații – *frecventarea școlii primare la Vișegrad, studii de slavistică la Heidelberg* –, dar mi se părea că toate acestea n-aveau nimic de-a face cu mine, totuși. Știam că însemnările erau corecte, îmi era însă imposibil să le las așa, acolo. N-aveam încredere într-o astfel de viață.

Am luat-o de la capăt. Mi-am trecut din nou data nașterii, am povestit despre ploaie și că bunica mea Kristina, mama tatălui meu, mi-a dat numele. În primii mei ani de viață, ea s-a ocupat mai mult de mine, pentru că părinții mei studiau (mama) și respectiv munceau (tata). Bunica făcea parte din Mafia, am relatat eu serviciului pentru imigrări, iar oamenii din Mafie au mult timp pentru copii. Locuiam la ea și la bunicul, iar la sfârșit de săptămână, la părinți.

Am scris serviciului pentru imigrări: Bunicul meu Pero a fost comunist cu inima și cu carnetul de partid și mă lua cu el la plimbările cu tovarășii. Dormeam superbine când ei vorbeau despre politică și cam asta făceau mereu. La patru ani, aveam și eu ceva de spus.

Am șters chestia cu Mafia – nu se știe niciodată.

În loc, am scris: Bunica avea un sucitor din lemn cu care făcea tăiței și cu care amenința mereu că mă croiește. Nu s-a ajuns niciodată la asta, dar până astăzi am păstrat o relație rezervată cu sucitoarele și, indirect, și cu pasteale făinoase.

Am scris: Bunica avea un dinte de aur.

Am scris: Am vrut să am și eu un dinte de aur, așa că mi-am colorat unul dintre incisivi cu o cariocă galbenă.

Am scris serviciului pentru imigrări: Religia: fără. Și că am crescut practic printre păgâni. Că bunicul Pero numea biserica cel mai mare păcat al omului de când inventase biserica păcatul.

Era originar dintr-un sat care îl venera pe Sfântul Gheorghe, Gheorghe, ucigătorul de balauri. Sau care, după cum mi se părea mie pe atunci, venera mai degrabă partea cu balaurii. Balaurii m-au

bântuit de timpuriu. Atârneau ca medalioane la gâtul rudelor mele, apăreau în motivele broderiilor, acele suveniruri mult iubite, iar bunicul avea un unchi care modela din ceară balauri mici pe care-i vindea la târg ca lumânări. Era plăcut când le aprindeai fitilul, ai fi zis că fiara scuipă un foculeț.

Când am crescut destul de mare, bunicul mi-a arătat o carte ilustrată. Cel mai mult îmi plăceau balaurii orientali. Păreau înspăimântători, dar și veseli și multicolori. Balaurii din spațiul slav arătau doar înspăimântător. Chiar și aceia care, chipurile, erau cumsecade și nu erau puși pe devastare sau pe răpirea fecioarelor. Trei capete, colți fioroși, de-astea.

Am scris serviciului pentru imigrări: Spitalul în care m-am născut nu mai există. Doamne, câtă penicilină mi s-a pompat în cur acolo, am scris eu, dar n-am lăsat așa. La urma urmei, nu voiam să tulbur vreo funcționară deosebit de gingașă cu un astfel de vocabular. Așa că am înlocuit *cur* prin *șezut*. Dar mi s-a părut că sună fals și am șters toată informația.

Când am împlinit zece ani, Rzav mi-a dăruit distrugerea podului din cartierul nostru, din *Mahala*. Urmăreau de pe mal cum afluentul Drinei împreună cu primăvara au prelucrat podul din munți până când acesta a cedat exclamând: Bine, gata, luați-mă cu voi!

Am scris: Orice relatare biografică trebuie să conțină o descriere a modului de petrecere a timpului liber în copilărie. În mijlocul paginii, cu majuscule, am scris:

La săniuş

Părtia maștrilor începea sub culmea Gradului, acolo unde, în Evul Mediu, peste toată valea veghea un turn, și se încheia, după o curbă strânsă, chiar în buza prăpastiei. Îmi amintesc de Huso. Huso târa o sanie veche în sus, pe Grad, suflând din greu, râzând, râdeam și noi, copiii, râdeam de el fiindcă era slăbănog și avea găuri în cizme și multe goluri printre dinți. Un zăpăcit, mă gândeam eu atunci, astăzi cred că pur și simplu trăia în afara convențiilor. Cum ar fi unde trebuie să dormi, cum să te îmbraci, cum se pronunță corect cuvintele și în ce fel ar trebui să-ți arate dantura. El proceda altfel decât majoritatea. Mai precis, Huso era doar un bețiv șomer, care n-a frânat când a ajuns pe buza prăpastiei. Poate pentru că noi, ceilalți, nu-l preveniserăm înainte de curba finală. Poate pentru că își băuse și reflexele. Huso a țipat, noi ne-am repezit într-acolo, apoi a urmat un chiot de bucurie: Huso era pe sania lui, iar sania stătea agățată într-un hățiş de pe la mijlocul povârnişului.

— Mai departe, Huso! strigam noi. Nu te lăsa!

Ațâțat de țipetele noastre și mai cu seamă de faptul că în situația aceea era mai ușor s-o ia la vale decât la deal, Huso s-a smuls din hățiş și s-a năpustit vâjâind în jos, pe pantă. Era incredibil, toți eram în extaz și Huso a fost împușcat în 1992 în baraca sa de pe Drina, în casa lui din carton și scânduri, nu departe de turnul de pază, unde, odinioară – o cântă vechile epopei –, fie și-a găsit eroul sârb, prințul

Marko[†], refugiul în fața osmanilor, fie bosniacul Alija Đerzelez[‡] a sărit peste Drina pe înaripata sa iapă arăbească, depinde pe cine întrebi. Huso a supraviețuit, s-a făcut nevăzut și n-a mai apărut niciodată. Nimeni n-a mai stăpânit vreodată pârția măștrilor ca el!

Am scris o poveste care începea așa: *Dacă mă întreabă cineva ce înseamnă pentru mine Heimat[‡], vorbesc despre Doctorul Heimat, părintele primei mele plombe cu amalgam.*

Am scris serviciului pentru imigrări: Sunt iugo și cu toate astea n-am șterpelit niciodată ceva în Germania, cu excepția câtorva cărți de la târgul de carte din Frankfurt. În Heidelberg, am făcut o tură în canoe într-un bazin de înot în aer liber. Am șters ambele informații, că poate se încadrau la delictе și încă nu s-au prescis.

Am scris: *Iată o serie de lucruri pe care le-am avut.*

[†] Erou al poeziei populare epice sârbe; fiul regelui Vukašin al Serbiei. (*N. red.*)

[‡] Erou legendar albanez și bosniac, simbol al loialității. Unele texte populare îl consideră frate de sânge al prințului Marko, alături e reprezentat ca balaur. (*N. red.*)

[‡] Patrie, acasă, în germ (*N. tr.*).

Meci, eu și război, 1991

Iată o serie de lucruri pe care le-am avut:

Mamă și tată.

Bunica Kristina, mama tatălui meu, care a știut întotdeauna ce-mi lipsește. Când mi-a adus jacheta tricotată de ea, chiar îmi era frig. Doar că nu-mi plăcea să recunosc. Ce copil vrea ca bunica lui să aibă mereu dreptate?

Nena^{*} Mejrema, mama mamei, care îmi citea viitorul în boabe de fasole. Azvârlea boabele, iar boabele desenau pe covor imagini dintr-o viață netrăită încă. Odată mi-a prorocit că se va îndrăgosti de mine o femeie mai în vârstă – sau că o să-mi pierd toți dinții, poate, boabele de fasole erau cam ambigue în chestiunea asta.

O teamă de boabele de fasole.

Am avut un bunic care era tot timpul bine ras, tatăl mamei mele, căruia îi plăcea să pescuiască și să fie prietenos cu toată lumea.

Iugoslavia. Pe asta însă n-am avut-o prea mult. Socialismul oboise, naționalismul era treaz. Steaguri, fiecare cu-al lui, fluturând în vânt, iar în capete întrebarea: Tu ce ești?

Sentimente interesante față de profesoara de engleză.

Odată m-a invitat la ea acasă, nici până astăzi nu știu de ce. M-am dus, emoționat ca un început de primăvară. Am mâncat prăjituri făcute de profesoara de engleză și am băut ceai negru. Era primul ceai negru din viața mea, mă simțeam grozav de matur, m-am comportat însă ca și când aș fi băut ceai negru de ani de zile, ba chiar am lăsat să-mi scape fraza demnă de un expert:

---

^{*} Bunică, în bosniacă în original. (*N. red.*)

— Îmi place mai ales atunci când nu e chiar negru.

Am avut un C-64*. Genul meu preferat erau jocurile sportive, *Summer Games, International Karate Plus, International Football*.

O mulțime de cărți. În 1991, descoperisem o nouă categorie: *Choose your own adventure*†. Ca cititor, decizi tu singur mersul povestirii:

Dacă strigi: *Dă-te la o parte, plăsmuire a iadului, că dacă nu, îți tai vinele!* – citește mai departe la pagina 279.

Și am avut o echipă a mea: *Crvena Zvezda* – Steaua Roșie Belgrad. La finalul anilor 1980, am câștigat titlul de campioni de trei ori în cinci ani. În 1991, jucam în sferturile de finală ale Cupei Campionilor, împotriva celor de la Dinamo Dresda. La meciurile importante se adunau cam o sută de mii de fani pe Marakana‡ noastră din Belgrad, dintre care cel puțin cincizeci de mii erau țicniți. Mereu ardeau câte ceva și toți cântau, mereu.

Mergeam deseori la școală cu fularul meu în dungi roșii și albe (chiar și vara) și îmi plăcea să-mi făuresc planuri care să mă apropie de echipă. Drumul prin care să devin eu însumi fotbalist și să fiu cumpărat de Steaua Roșie pentru 100 000 000 000 000 de dinari îl vedeam ca fiind puțin probabil. Așa că doream să devin fizioterapeut sau băiat de mingi, din partea mea, chiar și minge, numai să fiu o părticică din Steaua Roșie.

Nu pierdeam nici o transmisiune radio a meciurilor și nici un rezumat televizat. Când am împlinit treisprezece ani, mi-am dorit un abonament.

Nena a întrebat boabele de fasole și mi-a spus:

— O să primești o bicicletă.

— De unde știi boabele? am întrebat eu.

Ea a mai aruncat o mână de boabe și a spus cu gravitate:

* Commodore 64, computer personal cu o memorie RAM de 64 de kilobyți, a cărui producție a început în 1982. (*N. red.*)

† Alege-ți propria aventură, în engl. în original. (*N. red.*)

‡ Numele familiar al stadionului Steaua Roșie Belgrad. (*N. tr.*)

— Să nu ieși din casă de ziua ta.

Apoi s-a ridicat de la locul ei, a aruncat boabele pe fereastră, s-a spălat pe mâini și s-a întins să se culce.

Oricum nu exista o șansă reală ca să mi se împlinească visul, în primul rând fiindcă Belgradul se afla la aproape 250 de kilometri distanță. Copilul singur la părinți care eram specula însă că, de dragul meu, părinții mei vor decide să ne mutăm reședința în capitală.

Pe 6 martie, în meciul tur, Steaua Roșie a spulberat Dinamo Dresda cu 3-0. Tata și cu mine l-am urmărit la televizor, iar după primul gol, vocile ne erau deja răgușite. După fluierul final, m-a luat deoparte și mi-a spus că va încerca să ne facă rost de bilete pentru semifinală, în caz că echipa se va califica. Prin „să ne facă” se referea și la mama, însă ea doar și-a ciocănit tâmpla cu degetul arătător.

Returul de la Dresda a fost întrerupt la scorul de 1-2, din cauza tulburărilor provocate de fani în tribune, ni s-a acordat victoria cu 3-0. Sorții semifinalei au căzut pe Bayern. Echipă teoretic invincibilă încă de pe atunci. Tata și cu mine am urmărit meciul tur tot la televizor. În pauză s-a relatat despre tulburări în Slovenia și Croația. Se trăseseră focuri de arme. Steaua Roșie a tras două goluri, Bayern unul.

Lucrurile stau în felul următor: Țara în care m-am născut nu mai există astăzi. Atâta vreme cât a existat, m-am considerat iugoslav. La fel ca și părinții mei, care se trăgeau dintr-o familie sârbească (tata) și respectiv dintr-una musulmană bosniacă (mama). Eram copilul unui stat multietnic, rodul și confesiunea de credință a doi oameni care se plăceau reciproc și pe care creuzetul iugoslav îi eliberase de obsesia religiilor și a originilor diferite.

Aici mai trebuie știut: Chiar și dacă aveai tată polonez și mamă macedoneană te puteai declara iugoslav, atâta timp cât autonomia și grupa sanguină însemnau mai mult pentru tine decât heteronomia și sângele.

Pe 24.04.1991, tata și cu mine am mers la Belgrad pentru meciul retur. Mi-am lăsat fularul alb-roșu să atârne la fereastră, fiindcă așa făceau fanii adevărați la televizor. Odată ajunși la stadion, am

constatat că fularul era îngrozitor de murdar. Despre așa ceva nu te avertizează nimeni.

Pe 27.06.1991, au avut loc primele manevre de război în Slovenia. Republica din Alpi și-a declarat independența față de Iugoslavia. Au urmat încăierări în Croația, orori în Croația și apoi declararea independenței Croației.

Pe 24.04.1991, fundașul sârb Siniša Mihajlović a adus Steaua Roșie la conducere din lovitură liberă. Golul fusese precedat de faultarea lui Dejan Savićević, jucătorul acela extraordinar de tehnic din Muntenegru. Uralele izbucnite din optzeci de mii de gâtlejuri au fost asurzitoare, înspăimântătoare. Astăzi aș putea pretinde că prin ele s-ar fi descărcat mânia, agresivitatea, fricile existențiale. Nu este însă adevărat. Toate astea s-au descărcat mai târziu, odată cu armele. Ceea ce se petrecea aici însemna doar un singur lucru: urale pentru un gol important.

S-au aprins făclii, fumul roșu s-a ridicat pe deasupra tribunelor, eu mi-am tras fularul mai sus, pe față. În jurul nostru jubilau oameni, aproape în exclusivitate bărbați, băieți tineri, cu tunsori în scări, chiștoace, pumni.

Prosinečki îi tot învârtea în centru pe cei de la Bayern, ciuful său de un blond-deschis era ca un mic soare care răsărea deasupra gazonului și care – atunci când vreun adversar nu se descurca altfel – mai și apunea. Un iugoslav la fel ca mine: mama sârboaică, tatăl croat. Șortul tras în sus pe corp. Picioarele palide.

În spate, închidea spațiile Refik Šabanadžović, un bosniac incomod, îndesat dar iute. Jucătorul meu preferat rătăcea de colo-colo prin fața careului mare advers, cu un aer absent: Darko Pančev, zis Cobra. Atacantul macedonean, în meciul tur portar, alerga pe teren ușor încovoiat, umerii lăsați în jos, de parcă tocmai în ziua aceea nu era în apele lui. Cele mai strâmbe picioare din univers, mi-ar fi plăcut și mie să am unele la fel.

Ce echipă! Așa echipă nu va mai exista nicicând în Balcani. După dezmembrarea Iugoslaviei, s-au înființat ligi noi în fiecare stat nou apărut, cu echipe mai slabe, cei mai buni jucători plecând de tineri în străinătate.